
El català: de llengua minoritzada a llengua global

VICENT PARTAL MONTESINOS

Periodista i director de *VilaWeb*
director@vilaweb.cat

RESUM

El català ha sabut pujar al carro de la globalització i s'hi ha fet un lloc més que destacable. Malgrat els problemes interns a què ha de fer front, i els dèficits en determinats àmbits, ha assolit una visibilitat i un reconeixement globals, que es tradueixen en la presència de la llengua en nombrosos serveis i empreses d'abast internacional, per davant d'algunes llengües amb estat. El posicionament del català com a llengua global sembla que és indiscutible. Però, en qualsevol cas, constatar-ho valdrà de poc si no es genera al mateix temps la consciència social d'aquesta realitat. Aquest és un dels reptes més apassionants que la cultura catalana té al davant.

PARAULES CLAU

Català, globalització, llengua global, ecologia lingüística.

Tradicionalment, s'ha definit una llengua com a llengua global, i se l'ha marcat, per tant, amb un estatus implícitament superior, si era parlada per milions de persones i arreu del món; més encara si molts estats la tenien com a llengua oficial.

Aquesta concepció de què era una llengua global responia clarament a un esquema colonialista. Durant molt de temps, per exemple, s'apuntaven com a parlants de l'anglès tots els habitants de les colònies de l'Imperi, el parlaren o no. I el mateix passava amb el francès, l'espanyol o el portuguès. Per exemple quan hom feia aquella referència als tres-cents milions de parlants de l'espanyol la trampa consistia a incloure-hi com a parlants de l'espanyol, fins i tot si no eren bilingües, el parlants del català, el basc, el gallec, el maia, el tarasc, l'arauac, l'aimara, el quítxua, el ticuna, el yuracaré, el fang o el bubi per dir-ne només unes poques.

Aquesta manera d'entendre quines són les llengües globals ha quedat clarament superada avui per l'aparició de la consciència anticolonial, també lingüística, però sobretot pel fet que cada vegada més els canvis demogràfics fan que les llengües més parlades siguin llengües d'un abast geogràfic contingut. I no europees. Per exemple, avui les cinc llengües més parlades del món són el xinès mandarí, l'anglès, l'espanyol, l'hindi-urdú i el bengalí. I si les tendències demogràfiques es compleixen el suahili, el haussa, el ioruba o el malai entraran aviat en aquest llistat.

Per aquesta raó sembla més útil i raonable que a l'hora de definir una llengua com a global ens referim no tant a l'abast demogràfic com a la capacitat de les llengües pel que fa a l'ús de les eines de la globalització. Per això, però, cal entendre, en primer lloc, què és la globalització.

El català en la globalització

La globalització ha estat definida tradicionalment com un moviment que ve de fora i se superposa a l'existència mateix de les comunitats humanes. Com un moviment que les interfereix. No es pot negar a la vista de la realitat que en part és així. L'impuls globalitzador, en primer lloc, del transport i més tard de l'economia, la cultura de massa i la comunicació no es generen de manera espontània ni simultània en tots els països i, per tant, es projecten durant molts anys des dels uns, bàsicament el que coneguem com a primer món, cap als altres. Però és sobretot a partir de la generalització dels usos d'Internet que la globalització deixa de ser només una intrusió i adopta una dimensió interna —a cada societat— que cada dia és més important i rellevant.

La globalització ha deixat de ser un debat sobre una cosa «estrangera» que impacta des de fora en la nostra societat. La globalització, per dir-ho gràficament, ara la portem en la butxaca, cosa que genera una nova categorització de les llengües. Les llengües globals són aquelles que no demanen als seus parlants canviar de llengua per fer servir els instruments de la globalització. Deixant de banda i en segon pla el factor demogràfic.

La intimitat i la quotidianitat en els usos dels instruments de la globalització per part de cada individu, l'ús del telèfon mòbil per exemple, fan que la globalització siga necessari estudiar-la ja i entendre-la no com un fenomen exogen, sinó com un factor intern de primera magnitud. Cal qüestionar-se, per tant, el sentit tradicional de l'expressió *llengua global*.

Des d'aquest punt de vista, el català és precisament un exemple modèlic i reconegut, un cas d'èxit, pel que fa a aquesta adaptació. Des del primer moment, el català ha sabut afegir-se a la globalització i s'hi ha fet un lloc més que destacable. Que, evidentment, no canvia els problemes interns que té, però que reforça la seua utilitat en la mateixa comunitat al mateix temps que el fa visible i reconegut a escala global. No és aquesta una situació perfecta, car hi ha reptes molt importants a superar, però al mateix temps el valor que això té és enorme i resulta simplement insensat que la nostra societat no ho entenga i ho pose en valor.

Al començament d'Internet, la cultura catalana va ser de les més actives del món i va tenir un paper destacadíssim en tota mena d'iniciatives. Sempre recordem que la Viquipèdia en català va ser la segona del món, per exemple, o que el domini .cat va obrir la porta als dominis culturals i lingüístics, cosa que originà una autèntica revolució a la xarxa. Aquell activisme tan ampli i enèrgic fou recompensat amb l'atenció de les grans empreses a aquell conjunt d'internautes que es caracteritzaven per la tossuderia a l'hora d'explicar que eren catalans i que volien navegar, i fer-ho tot, en la seua llengua.

Fortaleses i debilitats

Per analitzar com es configura aquest impacte global de les llengües, he proposat fa temps el que en dic el paradigma 20/50/100. Partisc de la base que les empreses globals no decideixen mai oferir una versió en català o en islandès o en lingala. No pensen pas en llengües concretes ni en mercats concrets. Aquestes empreses són mogudes per l'interés empresarial i simplement es pregunten quin grau de multilingüisme necessiten per a prosperar globalment. I, en funció de la seua capacitat o de les seues necessitats, trien fer-ho en les vint llengües principals, en les cinquanta o en les cent, com a norma habitual.

Amb el pas dels anys el català està baixant graons en aquesta classificació —en part perquè l'ingrés de noves llengües no tan pioneres reconfigura la realitat i l'acosta més a les pautes demogràfiques generals. Però, així i tot, el català avui es manté de manera indiscutible en el grup d'entre les vint i les cinquanta. Això vol dir que, quan una empresa decideix globalitzar-se i emprar un mínim de cinquanta llengües, el català sempre hi és. I que de vegades entra i tot en el grup de les vint.

Per exemple, a principis de l'any 2024, el sistema operatiu d'Apple, iOS, s'ofereix en trenta-quatre llengües diferents, una de les quals és el català. I resulta interessant comprovar que hi

ha llengües europees amb estat que no s'ofereixen, com podria ser el cas de l'estonià, l'eslovè, l'islandès, el letó o el lituà. I també, evidentment, que hi ha un gran nombre de llengües amb molts més parlants que el català que no són a la llista. La classificació de les llengües del món per nombre de parlants és sempre molt discutible, però, segons les dades corresponents a 2022 d'Ethnologue, el català ocuparia la posició 127. Entrar en el grup de les 34 més importants quan en nombre de parlants ets la 127 és un fet evidentment remarcable.

I que no és pas un cas aïllat. En les grans xarxes socials, per exemple, el català té versió a Facebook, a X (antic Twitter), a Flickr, a YouTube i a Tinder, per exemple. Pel que fa a la missatgeria estan en català Messenger, Telegram, WhatsApp, Skype o Hangouts. Podem organitzar els nostres viatges en català a Booking, Airbnb i evidentment a Google Maps. Hi ha un nombre considerable de mitjans en català a la xarxa, els supermercats locals, com Caprabo, Condis o BonPreu, estan en català i et permeten comprar sense canviar de llengua... El panorama és bastant complet, tot i que hi ha àrees molt deficitàries, i extraordinàriament preocupants, com seria el cas dels jocs o els films. Amb tot, encara avui podem defensar que el català és un cas d'èxit a la xarxa perquè les capacitats objectives del català encaixen en les regles de la globalització, però també gràcies a l'activisme social.

Una nova consciència de la llengua en l'ecologia lingüística

Voldria insistir, en aquest punt, en la necessitat de repensar des d'aquesta perspectiva el català perquè em tem que, si no som capaços de fer-ho, totes les victòries aconseguides fins ara podrien anar dissipant-se amb el temps. De què parlem, per tant, quan afirmem que la definició de «llengua global» ja no depèn del nombre de parlants o l'extensió geogràfica sinó de la capacitat d'adaptar-se a la globalització?

Bàsicament, parlem del fet que el mercat, que al final és l'interés essencial per a les empreses estat globalitzadores, ja no està definit només per la població o les fronteres estatals, sinó que s'emmarca en una combinació de llengua, capacitat estatal, recursos tecnològics, economia, capacitat científica, presència global, etcètera. Una combinació que, per fer-ho més complicat encara, és una competició de tots contra tots, on els estats nació ja no poden defensar l'hegemonia de la representació formal internacional que encara tenen, tanmateix, en l'àmbit polític.

Evidentment, una llengua amb molt pocs parlants sempre té una dificultat afegida. I això és el que explica que llengües de països independents, tecnològicament avançats i fins i tot punters, com podrien ser Estònia o Islàndia, tinguen menys oferta que el català en els grans serveis de la globalització. Tenir menys d'un milió de parlants és un problema encara avui, mentre que els onze milions de teòrics parlants del català —tant en l'àmbit local com arreu del món— són tota una altra cosa pel que fa a la dimensió.

Tanmateix, no són les xifres només el que importa. També hi tenen un pes majúscul la modernitat, la capacitat d'adaptar-se a la tecnologia i fer-ne ús i la possibilitat dels individus de comprar-la, d'adquirir-la, que és molt rellevant per a aquestes empreses i que és, per exemple, el que ara mateix frena les llengües africanes. En la llista de les llengües en què opera el sistema iOS d'Apple, esmentada abans, hi ha vint-i-dues llengües europees, sobre un total de trenta-quatre i cap llengua africana, ni una, si no és que considerem l'àrab, també, com a llengua africana.

Per això és tan important en aquesta nova visió de l'ecologia lingüística l'existència d'un entorn tecnològic i científic que facilite l'adopció de les noves tecnologies i la seua adaptació ràpida a la quotidianitat, la seua penetració social. Aquesta va ser la peça clau, la més rellevant, de l'impacte inicial del català a Internet. Perquè gent preparada va ser capaç de dotar la llengua dels instruments bàsics, posem per cas, per a ser reconeguda per les màquines.

Relacionat amb això, en el cas concret del català, cal tenir en compte també molt especialment el factor Barcelona. Perquè en el món global hi ha un conjunt de ciutats que es distingeixen de la resta perquè estan immerses per complet en la globalització. Són ciutats atractives, ben comunicades, amb un ecosistema urbà interessant per als anomenats *nòmades digitals*, multilingües, amb un estil de vida amable i amb una base tecnològica i universitària potent. I tenir-ne una o no tenir-la canvia les oportunitats de qualsevol comunitat lingüística. I el cas és que Barcelona és una d'aquestes ciutats, per sort per a la cultura catalana. Quan Oriol Amat explica que la Catalunya-Principat representa l'1 per mil de la població mundial, però, en canvi, genera l'1 per cent de la producció científica ens està obrint els ulls a una realitat a la qual no donem la importància que té —encara que una altra cosa, com ell mateix aclareix i no tan positiva, siga que l'impacte d'aquesta producció científica a la societat no és el que hauria de ser.

La realitat, doncs, d'aquest posicionament del català com a llengua global em sembla que és indiscutible. Però, en qualsevol cas, constatar-ho valdrà de poc si no es genera al mateix temps la consciència social d'aquesta realitat. Per la qual cosa considere que aquest, generar aquesta consciència, és un dels reptes més apassionants que tenim al davant com a cultura.

Ara és el moment que els catalanoparlants abandonen la seua mirada tradicional sobre la llengua pròpia, tan marcada per la repressió política, social i cultural i per la diglòssia i la minorització, i assumisquen que no tenen una llengua de segona fila sinó una llengua perfectament adaptada, i adaptable, a la que és la realitat més determinant del món actual, a la globalització.